

Λουκᾶ Ἀζελουῦ

ἡ Κύπρος στό σταυροδρόμι: αὐτοδιάθεση — ἀνεξαρτησία — ἑξαφάνιση*

Στή μνήμη τοῦ Ἰάκωβου Κουμῆ

Ἀγαπητοί συμπατριῶτες

Σᾶς εὐχαριστῶ πού ἤρθατε νά παρακολουθήσετε τήν ὁμιλία αὐτή πού ἀφορᾷ τό πιά κρίσιμο ἔθνικό μας πρόβλημα τό Κυπριακό. Εὐχαριστῶ ἐπίσης τό βιβλιοπωλεῖο Ὁχτωβριανά καί τό Πολιτιστικό Κέντρο Θεμέλιο πού εἶχαν τήν ἰδέα καί τήν πρωτοβουλία γιά τήν διοργάνωση αὐτή, καθώς καί ὄσους βοήθησαν στήν ὁλοκλήρωσή της. Πιστεύω ὅτι τέτοιες πρωτοβουλίες ἐνισχύουν ἀκόμα περισσότερο τοὺς ἀκατάλυτους δεσμούς πού ἡ κοινὴ φυλετικὴ καταγωγή, θρησκεία, γλῶσσα, κουλτούρα καί ἀγῶνες κατοχύρωσαν μέσα στό χρόνο.

* ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ:

Τό κείμενο αὐτό ἀποτελεῖ τήν εἰσήγηση πού ἔκανε ὁ Λουκᾶς Ἀζελός στήν Πνευματικὴ Στέγη Λευκωσίας καί στό Πολιτιστικό Κέντρο Θεμέλιο τῆς Λεμεσοῦ στίς 2 καί 3 Ἰούνη 1981. Στίς ἐκδηλώσεις αὐτές πού ὁργανώθηκαν ἀπὸ τό βιβλιοπωλεῖο «Τὰ Ὁχτωβριανά» τῆς Λευκωσίας καί τό Πολιτιστικό Κέντρο Θεμέλιο τῆς Λεμεσοῦ, μετὰ τήν ἀνάγνωση τῆς εἰσηγήσεως, ἀκολούθησε πολὺωρη ἀνοιχτὴ συζήτηση τοῦ εἰσηγητῆ μέ τό ἀκροατήριο. Ἡ συζήτηση αὐτή, ἐνδεικτικὴ, ἀλλὰ καί ἀποκαλυπτικὴ πᾶντοὺς σημερινούς στοχασμούς καί ἀγωνίες μιᾶς σημαντικῆς μερίδας ἑλληνοκύπριων, μετὰ τήν ἀκριβὴ ἀπομαγνητοφώνηση καί καταγραφή της θά ἀποτελέσει ἓνα ἀπὸ τὰ θέματα τῶν ἐπόμενων Τετράδιων.

Οί απόψεις που εκφράζονται στην όμιλία αυτή πολλά οφείλουν στις παρατηρήσεις και συνεισφορές αρκετών φίλων σ' Ελλάδα και Κύπρο. Σ' ένα μεγάλο μέρος τους άλλωστε αποτελούν αυτούσια μεταφορά ενός κοινού κείμενου που έγραψα για τό Κυπριακό μαζί με τόν έλλαδίτη συγγραφέα Δήμο Βεργή και τόν συμπατριώτη σας Παύλο Χατζηπαύλου.

Στην όμιλία αυτή θά σταθώ αναγκαστικά σέ όρισμένα μόνο, σημαντικά κατά τή γνώμη μου, σημεία του δλου προβλήματος. Στά υπόλοιπα προβλήματα που και αυτά είναι έξ ίσου σημαντικά, αλλά που ό χρόνος δέν μου επιτρέπει, οι αναφορές μου θά είναι αναγκαστικά περιορισμένες και σχηματικές.

Βασικά εκείνο στό όποιο προσβλέπω είναι ή εισήγηση αυτή νά αποτελέσει ένα μικρό έρέθισμα για μία πλατιά δημοκρατική συζήτηση που θά βάλει επί τάπητος όλα τά ουσιαστικά προβλήματα συμβάλλοντας στή βαθύτερη γνώση τους και προσπάθεια επίλυσής τους.

I

Ή έθνική ταυτότητα του λαού μας στην Κύπρο, είναι, πέρα από κάθε άμφιβολία, και δέν μπορεί παρά νά βρίσκεται στό μεσογειακό χώρο, και προπαντός στή σύνδεσή της μέ τήν Ελλάδα. Ή Ιστορική διαμόρφωση και τών δυό ήταν ουσιαστικά παράλληλη και ένιαία ίσαμε τήν δημιουργία του έλληνικού κράτους. Από κεί και πέρα, μέσα στά πλαίσια του άποικιοκρατικού καταμερισμού τής εργασίας και τής ένταξης του έθνικοαπελευθερωτικού κινήματος τών ελλήνων στό πεδίο τής «επίλυσης» του λεγόμενου άνατολικού ζητήματος, ή πορεία εξακολούθησε νά ναι παράλληλη και ένιαία, αλλά μ' έναν έλλειπτικό τρόπο: Έλειπε ένα συστατικό στοιχείο του έθνους, ή έδαφική ένιαιοποίηση και, ως ένα βαθμό, ή οίκονομική κοινότητα.

Ή κατά τή γνώμη μου άντικειμενική αυτή διαπίστωση έδω και αρκετά χρόνια φαίνεται νά άμφισβητείται από πολλούς. Σήμερα όλοι στην Κύπρο και τήν Ελλάδα άναφέρονται στό έθνικό ζήτημα αλλά όχι και από τήν ίδια σκοπιά.

Τι σημαίνει έθνικό ζήτημα; Ή Κύπρος, οι κύπριοι είναι ένα ξεχωριστό έθνος ή μήπως ή Κύπρος και οι κύπριοι ήταν, είναι και εξακολουθούν νά παραμένουν ένα άναπόσπαστο κομμάτι ενός ευρύτερου συνόλου, του σύγχρονου έλληνισμού;

Ξεκινώντας από τό άπώτατο Ιστορικό παρελθόν, από τά προϊστορικά άκόμα χρόνια διαπιστώνουμε ότι ό κυπριακός λαός υπήρξε στην τεράστια πλειοψηφία του έλληνικός. Διακεκριμένοι άρχαιολόγοι και επιστήμονες μιλούν όλοκάθαρα γι' αυτό.

Ό καθηγητής τής κλασσικής άρχαιολογίας στό Πανεπιστήμιο τής Όξφόρδης, Στάνλεϋ Κάσσεμ, στό έργο του «ΕΛΛΑΔΑ» σελ. 6, έκδοση Όξφόρδης του 1942, γράφει: «Ή Κύπρος εξακολουθεί νά κατοικείται από έλληνικό στοιχείο, που μπορεί νά λεχθεί πώς έχει άμεση καταγωγή από τούς προ-Δωρικούς Έλληνες παρά πολλά άλλα μέρη τής κύριας Έλλάδας».

Και ό ίδιος καθηγητής στό έργο του «ΑΡΧΑΙΑ ΚΥΠΡΟΣ», σελ. 52, 161 και 164 έκδοση Λονδίνου 1937 γράφει: «Ή Κύπρος είναι ή μόνη βρετανική κτήση που φωτίζει τήν Ιστορία και τή δράση τών Έλλήνων. Ή συμβολή της στις γνώσεις μας τής έλληνικής τέχνης και Ιστορίας είναι έξαιρετικά σημαντική. Προτιμώ νά θεωρώ τήν Ιστορία και τήν τέχνη τών κυπρίων σάν Ιστορία και τέχνη ελλήνων τής Άνατολής παρά έξελληνισθέντων κυπρίων τής Άνατολής. Γιατί, από πολλές άπόψεις ή Κύπρος

διατήρησε πιά πολλά χαρακτηριστικά τών αρχαίων ελλήνων και πιθανό και τών άχαιών παρά όποιαδήποτε άλλη περιοχή του ελληνικού κόσμου... 'Αναπόφευκτα φτάνουμε στό συμπέρασμα ότι υπήρξε «Μυκηναϊκός» άποικισμός της Κύπρου γύρω στά 1400 π.Χ. ή λίγο άργότερα. Τό ελληνικό στοιχείο της Νήσου πρίν από τόν 8ο αιώνα π.Χ. ήταν τό κυρίαρχο στοιχείο και πιθανό ν' άποτελούσε τό μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού... Οί κύπριοι παράμειναν σταθερά άχαιοί στή γλώσσα και πιθανό και στόν τρόπο ζωής και συμπεριφοράς, τόσο στόν 4ο όσο και στόν 14ον ή 13ον αιώνα π.Χ.».

Καθόλου διαφορετική δέν είναι ή έπιστημονική εκτίμηση του καθηγητή της Κλασσικής 'Αρχαιολογίας και της 'Αρχαίας 'Ιστορίας στό Πανεπιστήμιο της Ουψάλα και άρχηγού πολλών σουηδικών αρχαιολογικών άποστολών στην Κύπρο, Δρ Λίναρ Τζιέρστατ. Στο έργο του «ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΥΠΡΟ» σελ. 328, έκδοση Ουψάλας του 1926, γράφει: «Μέσα στά σκληρά και ταραχώδη χρόνια τών μεταναστεύσεων πού έμπασαν στην εποχή του σιδήρου τόσο την Κύπρο όσο και την 'Ελλάδα, ή Κύπρος κατοικήθηκε από Έλληνες άποίκους. 'Απ' αυτό τόν άποικισμό ή Κύπρος πήρε την ελληνική γλώσσα και τόν ελληνικό πολιτισμό, πού παρ' όλες τις ξένες επιδράσεις διατήρησε ίσαμε σήμερα».

Και ή «ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙΜΠΡΙΤΣ» τόμος VI, σελ. 147, έκδοση Καίμπριτς, 1933, γράφει: «Τό ελληνικό στοιχείο πάντα κυριαρχούσε στό Νησί, όπως και σήμερα. Οί Έλληνες της Κύπρου, άν και χωρίζονται άπ' τους συμπατριώτες τους από μία μεγάλη θάλασσα και είναι εκτεθειμένοι σε ίσχυρές έξωτερικές και άνατολικές επιδράσεις τόσο από την 'Ασία όσο και από τόν αυτόχθονα πληθυσμό, συνέχισαν νά 'ναι Έλληνες και μάλιστα άρχαιοπρεπείς Έλληνες».

'Ο Μ. Μποτουέν, πρώην καθηγητής της φιλολογίας στό Μπορντώ στό έργο του «ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ» σελ. 16 - 18, έκδοση Παρισίων 1884, γράφει: «'Η όμιλούμενη γλώσσα στην Κύπρο είναι μία ελληνική διάλεκτος. 'Η καταγωγή της είναι σχεδόν άποκλειστικά άρχαία ελληνική... Οί περισσότερες λέξεις πού προέρχονται άπ' τά άρχαία Έλληνικά και από τις όποιες άποτελείται ή κυπριακή διάλεκτος, χρησιμοποιούνται επίσης και σε άλλα μέρη της 'Ελλάδας... 'Αλλά, άν έξαιρέσει κανείς όρισμένο αριθμό εκφράσεων, βλέπει ότι ή κυπριακή διάλεκτος έμεινε προσκολλημένη πιστά στόν άρχαίο τύπο... 'Η κυπριακή διάλεκτος είναι άκόμη πιά συγγενής μέ τ' άρχαία Έλληνικά μέ τις κλίσεις και τά ρήματα. Μπορούμε μάλιστα νά πούμε πώς παρουσιάζει όμοιότητες μέ την άρχαία δωρική και αϊολική γλώσσα».

Κι αυτός άκόμη ό Σέρ Ρόναλτ Στόρς, κυβερνήτης της Κύπρου από τό 1926 ίσαμε τό 1932 στό βιβλίο του «ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ» σελ. 550, έκδοση Λονδίνου 1937, γράφει: «'Η ελληνικότητα τών κυπρίων κατά τη γνώμη μου είναι άναμφισβήτητη. 'Ο έθνισμός είναι κάτι περισσότερο, κάτι διαφορετικό, κάτι άνώτερο από τό χρώμα του δέρματος ή τους δείκτες του κρανίου. Ένας άνθρωπος άνήκει στή φυλή εκείνη πού μέ πάθος νιώθει πώς άνήκει. Κανένας λογικός άνθρωπος δέ μπορεί ν' άρνηθεί πώς οί κύπριοι είναι Έλληνες στή γλώσσα, Έλληνες στή σκέψη, Έλληνες στά αισθήματα, Έλληνες σ' όλα».

'Η κουραστική ίσως έπιμονή μου στά στοιχεία αυτά δέν έχει στόχο άφηρημένα ιστορικά. Τό αντίθετο, στοχεύει στό νά καταδείξει την αδιάσπαστη συνέχεια και συνοχή πού ύπάρχει στην έθνική διαμόρφωση του νεώτερου ελληνισμού από την Κύπρο ως την Κέρκυρα, παρ' όλες τις έπιμέρους ιδιομορφίες.

Τό έθνος, όπως τυπικά οι περισσότεροι παραδέχονται, είναι μία σύνθετη *δυναμική* ιστορική κατηγορία. Αυτό σημαίνει ότι είναι ένα φαινόμενο που γεννιέται, αναπτύσσεται και εξελίσσεται μέσα σ' ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο, αλλά όχι ενιαία ή γραμμικά, όπως ένδεχόμενα πολλοί φαντάζονται. Η κοινότητα εδάφους, γλώσσας, θρησκείας, οικονομικής ζωής και ψυχосύνθεσης, κοινότητα που εκδηλώνεται μέσα από την διαλεκτική σύνθεση του έθνικού και κοινωνικού βίου, μέσα από την κοινότητα του έθνικού πολιτισμού δεν είναι σε καμία περίπτωση στοιχείο που σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση λειτουργούν ισόποσα και γραμμικά.

Η ύπαρξη τριών διαφορετικών γλωσσών λ.χ. δεν εμπόδισαν τους Έλβετους να συγκροτηθούν σ' ένα έθνος. Κι όμως όλοι μας γνωρίζουμε πόσο εξαιρετικά σημαντικό συστατικό στοιχείο της έννοιας του έθνους αποτελεί η γλώσσα. Ούτε ο διαχωρισμός σε καθολικούς και προτεστάντες, παρ' όλη την «φιλότιμη» προσπάθεια των εγγλέζων ιμπεριαλιστών, δημιούργησαν δύο Ιρλανδικά έθνη.

Για την Κύπρο λ.χ. πολλοί επικαλούνται το επιχείρημα της έλλειψης οικονομικής κοινότητας. Νομίζω ότι προσεγγίζουν το ζήτημα στατικά γιατί ναι μέν η οικονομική κοινότητα είναι βασική προϋπόθεση για να υπάρξει έθνική ολοκλήρωση, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι η έλλειψή της εξυπνοει δύο διαφορετικά έθνη. Απλά και μόνο σημαίνει ότι στο στοιχείο αυτό έχουμε μείνει στάσιμα του δρόμου.

Η Βόρεια και Νότια Ιρλανδία και πολύ περισσότερο οι δύο Γερμανίες, οι δύο Κορέες, ή Α.Δ. Κίνας και η Ταϊβάν, αλλά και μέχρι πριν λίγα χρόνια το Βιέτ - Νάμ δεν είχαν αναμεταξύ τους καμιά οικονομική κοινότητα ή εν πάσει περιπτώσει λόγω διαφορετικών καθεστώτων είχαν μια πολύ περιορισμένη οικονομική σχέση και συνάφεια. Μήπως αυτό σημαίνει δύο διαφορετικά έθνη; Γιατί οι πατριωτικές δυνάμεις στις χώρες αυτές ποτέ δεν παραιτήθηκαν από την διεκδίκηση της κοινής έθνικής ταυτότητας;

Θά πρέπει λοιπόν αν θέλουμε να είμαστε στοιχειωδώς αντικειμενικοί να παραιτηθούμε από τους Ισοπεδωτισμούς και την στατική προσέγγιση της έννοιας έθνους. Γιατί εγώ τουλάχιστον μέσα στην έννοια αυτή βλέπω καθαρά το δυναμικό στοιχείο των κοινών αγώνων, κοινών προσπαθειών, κοινής σε τελευταία ανάλυση «μοίρας». Δεν ήταν φιλέλληνες οι κύπριοι που πέσανε στους κοινούς αγώνες, ούτε είναι τυχαίο το γεγονός ότι από τα πρώτα σκιρτήματα της αποτίναξης της τούρκικης σκλαβιάς μπήκανε στη μάχη δίνοντας την ήρωική μορφή του Καρατζά στην πρώτη παράνομη έθνική οργάνωση του Ρήγα Βελεστινλή, ούτε τυχαίο είναι επίσης το γεγονός ότι όταν οι ελλαδίτες εξέγειρονταν στην ηπειρωτική Ελλάδα οι τουρκοί σφάζανε στη Λευκωσία.

Τά ίδια ακριβώς ισχύουν και για τους ελλαδίτες. Γιατί δεν ήταν φιλοκύπριοι οι ελλαδίτες που σκοτώνονταν στους δρόμους της Αθήνας στα κρίσιμα χρόνια '55 - '59 ή άφηναν τα κόκαλά τους εδώ στη διάρκεια της τούρκικης εισβολής του '74 με κορυφαία τη θυσία των τριαντατριών κρητικών που ο τάφος τους, νωπός ακόμα, βρίσκεται έξω από την Λευκωσία.

Μόνο λοιπόν με μία φαινομενικά ανορθόδοξη προσέγγιση μπορούμε να κατανοήσουμε την πολυπλοκότητα και τις ιδιομορφίες που παρουσιάζει στις μέρες μας το οποιοδήποτε έθνικό ζήτημα. Και η πολυπλοκότητα και οι ιδιομορφίες αυτές ισχύουν πολύ περισσότερο για τους χώρους των νησιωτικών συμπλεγμάτων όπως είναι λ.χ. ο ελληνικός με τις εκατοντάδες μικρές και μεγάλες νήσους.

Πραγματικά αν δούμε μηχανικά τα πράγματα, ποτέ μας δεν θά κατανοήσουμε γιατί

λ.χ. η κοινότητα της γλώσσας απόχτησε στην περίπτωση μας καθοριστικό χαρακτήρα, υποκαθιστώντας, μ' όλες τις ιδιομορφίες φυσικά, την έλλειψη κοινότητας εδάφους. 'Αλήθεια ποιά κοινότητα εδάφους υπάρχει ανάμεσα στα νησιά του 'Αρχιπελάγους και τα 'Εφτάνησα, ανάμεσα στην Πελοπόννησο και την Θράκη, ανάμεσα στην Κρήτη και την Μακεδονία; Κι υπάρχει κανένας που νά άμφισβητεί παρ' όλη την έλλειψη της έδαφικής κοινότητας την έθνική ταυτότητα των περιοχών αυτών; Δέν είναι ή κοινή γλώσσα, παρά τις δυσκολίες που επιφέρανε οί τοπικοί γλωσσικοί και άλλοι διαφορισμοί και ή διγλωσσία, τό ιδιαίτερο - μοναδικής άντοχής στοιχείο, που συνέδεε οργανικά τό διασκορπισμένο σ' όλη την νοτιοανατολική λεκάνη της Μεσογείου έλληνικό στοιχείο, επιβεβαιώνοντας και ένισχύοντας την πραγματικότητα της κοινής έθνικής ταυτότητας;

II

'Αναμφίβολα, ή έλλειψη κοινότητας εδάφους και ή περιορισμένη οίκονομική κοινότητα, δημιουργούσαν ειδικότερα γιά την Κύπρο —πού 'ταν άλλωστε τό πιο άπόμακρο έθνικό τμήμα— ένα σύνολο από προβλήματα. Έτσι, αναπόφευκτα, ή έθνική ταυτότητα των έλλήνων της Κύπρου περιορίστηκε στην ιδεολογική ένότητα: γλώσσα και θρησκεία κοινή, που λειτουργούν, όπως είναι φυσικό, υπερτονισμένα από τόν μόνιμο κίνδυνο του έθνικού έξανδραποδισμού. Όσο κι αν προσπάθησαν οί άγγλοι ιμπεριαλιστές νά μεταφυτέψουν βίαια τά δικά τους πρότυπα, συνάντησαν την άναζωπυρωμένη άναβίωση των έλληνικών θίμων και κουλτούρας, που διαφύλασσε από Ιστορική άποψη ή όρθοδοξία, μέσα στην όποία είναι δύσκολο νά προσδιοριστούν μέ σαφήνεια, την περίοδο της ύποδούλωσης, τα όρια της θρησκείας και της έθνικής ιδεολογίας.

Όλα τούτα τά στοιχεία, συγχωνευμένα μέσα στά πλαίσια ενός άνερχόμενου άντιιμπεριαλιστικού έθνικοαπελευθερωτικού κινήματος, που δέν ντρεπόταν νά προβάλει τό αίτημα της αὐτοδιάθεσης - ένωσης, έδρασαν καταλυτικά όλη την περίοδο της δεκαετίας του '50 - '60, τόσο στην Κύπρο, όσο και στό «έθνικό κέντρο», στην Έλλάδα. Βασικά όμως, όλη τούτη την περίοδο, και πολύ περισσότερο σήμερα, τά στοιχεία του έποικοδομήματος που προσδιόριζαν την έθνική ταυτότητα του λαού μας στην Κύπρο, ύποστηριζόμενα από τό κίνημα της έθνικής χειραφέτησης και ολοκλήρωσης, παρουσιάζουν μία στερεότητα, που όμως ήταν άμυντική και νοσηρή, όχι επιθετική και ρωμαλέα, επειδή ό συνδετικός τους κρίκος ήταν ό φόβος του άφανισμού, και όχι κατά κύριο λόγο ή ίδια ή πάλη γιά τή χειραφέτηση.

Τό έθνικό κίνημα της Κύπρου —πού γεννιέται μέσα στην τουρκοκρατία και άνδρώνεται την περίοδο της άγγλοκρατίας— μέσα σ' αυτά τά πλαίσια και στό μέτρο που χάνει τόν κύριο προσανατολισμό του, την άποκατάσταση της έθνικής του ολοκλήρωσης (που την περίοδο τούτη σημαίνει άναπόφευκτα την έδαφική και οίκονομική ένιαιοποίηση μέ τό έθνικό κέντρο), μετατρέπεται στό αντίθετό του, από έθνοπονητικό γίνεται άποεθνοποιητικό. 'Η έθνογενετική διαδικασία, που είναι συνώνυμη έδώ πέρα μέ την έθνοενωτική, σταματάει μεσοδρομής ή παρουσιάζει ένα σύνολο από δυσκολίες και ιδιομορφίες που σχετίζονται μέ τή λήξη ή τόν περιορισμό του προοδευτικού ρόλου των έθνικοαστικών δυνάμεων.

Οί ιδιομορφίες και δυσκολίες αυτές όμως, παρ' όλο που συσκοτίζουν τό όλο πρόβλημα δέν σημαίνει και ότι εξαλείφουν την κύρια πλευρά του που είναι τό προοδευτι-

κό περιεχόμενο αὐτῶν τῶν ἐθνικοενωτικῶν ἀγώνων.

Γιατί οἱ ἐθνικοενωτικοὶ ἀγῶνες τοῦ ὑπόδουλου ἑλληνισμοῦ, ἦταν ἀγῶνες πραγματικοί, ἀγῶνες πού σφραγίστηκαν ἀπὸ τὴν θυσία χιλιάδων ἀνθρώπων, ἀγῶνες πού συγκρότησαν τὴν ἐποποιία τῆς πάλης τῶν τάξεων στὴ βασιανιστικὴ πορεία γιὰ τὴν ἐθνικὴ συγκρότηση καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀπελευθέρωση. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ 'ταν σοβαρὸ λάθος τοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς νὰ τοὺς ταυτίσουμε ἢ καὶ μηχανικὰ νὰ τοὺς ἀποσυμπλέξουμε μὲ τὴ στάση τῆς ἀρχουσας τάξης πού φυσικὰ φρόντισε καὶ φροντίζει νὰ τοὺς ἐντάσσει καὶ ταυτίζει μὲ τὴ στενὴ ταξικὴ τῆς προοπτικῆς.

Τὸ 1959, ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια ἐθνικοενωτικοῦ ἀγώνα, οἱ κύπριοι ἀπελευθερώνονται ἀπὸ τὸν ἀποικιακὸ ζυγὸ. Τί σήμαινε αὐτὸ γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ τῆς Κύπρου;

Ἀπὸ τὴ μιά, τὴν ὁλοκληρωτικὴ προδοσίαν τοῦ ἀγώνα του καὶ τὸ θάψιμο τῆς αὐτοδιάθεσης - ἑνώσεως, τὸ ξεμάκρυσμα ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ κορμὸ. Αὐτὸ ἦταν τὸ κύριο.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁμως, σήμαινε καὶ τοῦτο: τὴν γιὰ πρώτη φορὰ σ' ὅλη τὴ μεσαιωνικὴ καὶ νεώτερη ἱστορία τοῦ νησιοῦ, διακυβέρνησή του ἀπὸ ἑλληνικὴ κυβέρνησι, καὶ ὄχι ἀπλὰ πολιτικὴ, ἀλλὰ πολιτικοθηρσκευτικὴ. Σήμαινε δηλαδὴ, *τὴν γιὰ πρώτη φορὰ διαβίωσή του μέσα σ' ἓνα «δικό του» ἐθνικὸ κράτος, ἄσχετα ἂν αὐτὸ τὸ κράτος ἦταν τὸ ἡμιτελὲς κράτος πού προέκυψε ἀπὸ τὶς συμφωνίες τῆς Ζυρίχης.*

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ δεύτερο, μολονότι ἔκφραζε τὸν συμβιβασμὸ τῆς ἀρχουσας τάξης μὲ τὸν ἀγγλοαμερικανικὸ ἱμπεριαλισμὸ καὶ τὴν τουρκικὴ ἀστικὴ τάξη, θεωρήθηκε σὰν ἡ κύρια πλευρὰ καὶ προπαγανδίστηκε σὰν μεγάλη νίκη. Πολλοὶ θὰ ποῦν: Τί μπορούσε νὰ γίνει κάτω ἀπὸ τόσο δύσκολες συνθῆκες; Κι ὁμως ἄς σκεφτοῦν πόση διαφορά ὑπῆρξε ἀνάμεσα στὴν κυπριακὴ καὶ τὴν κρητικὴ ἡγεσίαν πάνω στὸ ἴδιο ζήτημα.

Μπορεῖ καὶ οἱ ἐθνικοδημοκρατικὲς δυνάμεις τῆς Κρήτης μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Βενιζέλο νὰ δέχτηκαν τὸ «ἀνεξάρτητο κράτος τῆς Κρήτης», ποτὲ ὁμως δὲν ἔπαψαν νὰ διακηρύχνουν ὅτι τελικὸς στόχος τους δὲν ἦταν τὸ κρατίδιο αὐτὸ ἀλλὰ ἡ ἑνωσιὸς τους μὲ τὸν ὑπόλοιπο ἐθνικὸ κορμὸ. Ἐτσι ἡ ἐθνικοαστικὴ ἡγεσίαν τοῦ τότε κρητικοῦ κινήματος καὶ ρεαλισμὸ ἔδειχνε καὶ ἀπὸ τὶς θέσεις ἀρχῶν δὲν παραιτιόταν. Γιατί τὸ ζήτημα τῆς αὐτοδιάθεσης ἐνὸς λαοῦ κανένας «ρεαλισμὸς», καμιά θεωρία τοῦ ἐφικτοῦ, κανένας Ἀττίλας δὲν μπορεῖ νὰ ἀνακόψει. Μόνο ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἐξόντωση καὶ ἐξαφάνισι ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ προσκῆνιο ἐνὸς λαοῦ πού ἀγωνίζεται μποροῦν νὰ ἀπαλείψουν τὸ πρόβλημα.

Ἐγὼ τουλάχιστον αὐτὸ τὸ νόημα δίνω στὰ λόγια ἐνὸς μεγάλου ἡγέτη τοῦ Χό-τσὶ-Μίνχ ὅταν ἔλεγε ὅτι: Μπορεῖ ποτάμια νὰ στερέψουν, λίμνες νὰ ἀδειάσουν, βουνὰ νὰ μετακινήθουν τὸ Βιέτ-Νάμ ὁμως εἶναι ἓνα καὶ κανένας γαπωνέζικος γαλλικὸς ἢ ἀμερικανικὸς ἱμπεριαλισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ καταστρέψει τὴν πραγματικότητα αὐτὴ.

Ἐξηγοῦμαι, δὲν μπορεῖ νὰ καταστρέψει τὴν πραγματικότητα αὐτὴ στὸ βαθμὸ πού καὶ ἐμεῖς δὲν παραιτιόμαστε καὶ ἀγωνιζόμαστε μ' ὅλες μας τὶς δυνάμεις νὰ τὴν περιφρουρήσουμε.

Συνέβηκε μήπως τὸ ἴδιο στὴν Κύπρο, υἱοθέτησαν οἱ ἑλληνοκύπριοι μιὰν ἀνάλογη στάση μ' αὐτὴ πού κράτησαν τὰ ἀδέλφια τους τῆς Κρήτης καὶ τῶν Ἑφτανήσων; Φρονῶ ὅτι ὄχι. Γιατί ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξι τοῦ ἀνεξάρτητου κράτους καὶ ἐπὶ ὅχι μόνον οἱ πολιτικὲς ἡγεσίες, ἀλλὰ καὶ ὁ κάθε ἑλληνοκύπριος σχεδόν, μέσα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ἀποστράτευσι καὶ τὰ πολλὰ ἄλλα (οἰκονομικὴ εὐμάρεια, ἀναγνώρισι στὸν ΟΗΕ, πολιτικὴ ἰσορροπία ἀνάμεσα σὲ μεγάλες δυνάμεις, ψευδοἰσθῆσι τοῦ ἀδέσμευτου, κλπ.) πού χειροπιαστὰ τοῦ προσφέρονται γιὰ ν' ἀγνοεῖ τὸ κύριο, ἐνσωματώθηκε

βαθμιαία και μέ περιορισμένες αντίστασεις στη λογική της πέρα από κάθετι άλλο υποστήριξης του «κράτους» του.

Γιατί, στη συνείδησή του σήμερα, ταυτίστηκε λαθεμένα ο κίνδυνος του εθνικού αφανισμού με τον κίνδυνο εξαφάνισης του ήμιτελους κράτους, πού ή άρχουσα τάξη με κάθε θυσία προσπαθεί νά τό διατηρήσει, και πού ή ύπαρξή του ίσα ίσα σάν τέτοιου, ναρκοθετημένου από παντού, φέρνει καθημερινά στό προσκήνιο τόν εθνικό αφανισμό.

Ή πραγματικότητα τούτη, πού έμπλουτίζεται από τήν έναπόθεση τών ελπίδων γιά τήν επίλυση του κυπριακού στόν ΟΗΕ —ή «αίγλη» του διεθνούς οργανισμού— διαμορφώνει στίς λαϊκές μάζες και μίαν αντίστοιχη πολιτική συμπεριφορά, πού σύντομα γίνεται ιδεολογία και στάση ζωής. Έδω ακριβώς βρίσκεται και ή ανάπτυξη ενός ιδιότυπου κρατισμού, πού ούτε λίγο ούτε πολύ, και όσο παρακινδυνευμένο κι αν είναι γιά τήν ώρα σάν διαπίστωση, έχει γίνει συστατικό στοιχείο της ιδεολογίας του σύγχρονου έλληνοκύπριου.

Έτσι σιγά - σιγά, ο ιδιότυπος αυτός κρατισμός ριζώνει στό λαό μας στην Κύπρο, πού σέ συνδυασμό και σάν αποτέλεσμα της ανιστορικής εξίσωσης: αυτοδιάθεση - ένωση ίσον προδοσία, δημιουργεί τήν αντίληψη ότι τό κράτος της Κύπρου είναι κράτος κάθε κύπριου, είτε καπιταλιστής είναι, είτε προλετάριος. Καθαγιάζεται ή συνεργασία μ' αυτό, πού μέσα στά πλαίσια μιās κλειστής και μικρής κοινωνίας, κι ακόμη περισσότερο μετά τήν εισβολή, (ένας παράγοντας πού δέν έχει ακόμη εξεταστεί διεξοδικά) αναπτύσσεται ή ύποχρεωτικότητα αυτής της συνεργασίας, της ολότελης ταύτισης. Αυτό δέν ίσοδυναμεί μέ τίποτ' άλλο, παρά μέ τήν απαλλοτρίωση της θέλησης ενός λαού και τήν έναπόθεση της τύχης του στά χέρια μιās «έμπειρης» ήγεσίας πού ταυτίζεται μέ τό κράτος, μ' ένα «κράτος όλου του λαού».

Τό πρόβλημα είναι ιδιαίτερα πολυσύνθετο και δύσκολο.

Ή άποεθνοποίηση ενός εθνικού ζητήματος κι ο άποπροσανατολισμός ενός κινήματος εθνικής χειραφέτησης και ολοκλήρωσης —ή προσπάθεια δηλαδή νά ένταχθεί ή λύση του πρώτου έξω από τά πλαίσια της εθνικής ταυτότητας και τών συμφερόντων του δεύτερου— μπορεί νά πραγματοποιηθεί, και πραγματοποιείται, σέ δύο επίπεδα: στό επίπεδο της διεθνούς ύπόστασης του ζητήματος (άπό τήν άποψη της πραγματοποίησης ή όχι της ρήξης του κινήματος εθνικής χειραφέτησης μέ τό διεθνή ιμπεριαλισμό) και στό επίπεδο τών έσωτερικών κοινωνικοταξικών σχέσεων και συγκρούσεων (άπό τήν άποψη τών δυνάμεων πού μπορούν ή όχι ιστορικά νά μπουν επικεφαλής του κινήματος εθνικής χειραφέτησης και νά τό όδηγήσουν μέ συνέπεια ίσαμε τό τέλος).

Μέχρι σήμερα, μετά από έμπειρία τριάντα και πάνω χρόνων εθνοκαπελευθερωτικού άγώνα τών έλληνοκυπρίων, άπ' όλες σχεδόν τίς πλευρές τονίζονταν ή διεθνής πλευρά του ζητήματος και του άγώνα,σάν άντι - άποικιακού και άντι - ιμπεριαλιστικού άγώνα, οδηγώντας όμως, πολλές φορές, στην προώθηση λύσεων πού άντιστρατεύονταν στά πραγματικά συμφέροντα του κινήματος. Ή σημερινή διεκδίκηση λ.χ. γιά τήν διεθνοποίηση, πού τήν τελευταία δεκαετία άποτελέσε τή μοναδική ιδεολογική σημαία, όχι μόνο σημαίνει τήν άνοιχτή παρέμβαση πολλών ιμπεριαλιστών εταίρων στην επίλυση του ζητήματος, αλλά άποτελεί κιόλας μιά εγγύηση γιά τήν άπάλειψη της εθνοκαπελευθερωτικής αλχμής του άγώνα και τό μπλοκάρισμα της λύσης του.

Έχουμε κιόλας αναφέρει πώς ή πολιτική πού δέσποσε γύρω από τό εθνικό ζήτημα της Κύπρου τήν τελευταία δεκαετία —και ιδιαίτερα μετά από τήν τουρκική εισβολή του '74— ήταν ή λεγόμενη πολιτική της διεθνοποίησης· ή ένταξη δηλαδή του ζητήμα-

τος μέσα στα πλαίσια του ΟΗΕ —στο πεδίο όπου εκφράζονται οι ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις και ένότητες— και η μεθόδευση της επίλυσής του με βάση τα ψηφίσματα και τις αποφάσεις του. Αυτό δεν σημαίνει υπόβαθμιση της οποιας σημασίας του ΟΗΕ όπως όρισμένοι βιαστικά μπορούν να συμπεράνουν. Σημαίνει απλά και μόνο γνώση των όριων και της αποτελεσματικότητας που μπορεί να 'χουν τα ψηφίσματα αυτά. 'Ας δούμε πόσο σωστό συνδυασμό και χρήση του ΟΗΕ κάνουν λ.χ. οι Παλαιστίνιοι και πολλά άλλα έθνικά κινήματα ή κράτη που σωστά έχουν συνειδητοποιήσει ότι η παρέμβαση του ΟΗΕ μπορεί να χρησιμεύσει, όταν έσυ ό ίδιος μάχιμα έχεις τή δυνατότητα να προσδώσεις κύρος στα ψηφίσματά του.

'Ασφαλώς η υιοθέτηση της πολιτικής αυτής από την έλλαδική όσο και από την έλληνοκυπριακή άστική τάξη δέν υπήρξε γραμμική, ούτε προέκυψε αιφνίδια. 'Όπως γραμμική δέν υπήρξε και η ένταξη στην παραπάνω πολιτική του συνόλου των πολιτικών κομμάτων σέ 'Ελλάδα και Κύπρο: από τή δεξιά, ίσαμε τά κόμματα τής ιστορικής άριστερας όλοι άποδέχονται, μέ έλάχιστες, ίσως, παραλλαγές τήν παραπάνω πολιτική.

'Απ' τήν άλλη μεριά, δέν είναι καθόλου συμπτωματικό πώς η άνάδυση τής πολιτικής αυτής συμπίπτει μέ τήν κατάδυση του μαζικού έθνικοεθνικού κινήματος, που συντάραξε τήν Κύπρο τής άποικιοκρατίας και έπαιξε άποφασιστικό ρόλο στή διαμόρφωση τής πολιτικής συγκυρίας στήν 'Ελλάδα. 'Ο λόγος ύπαρξης τής είναι να χρησιμοποιείται σάν αντίβαρο στήν πολιτική τής τουρκικής πλευρας, που από τή στιγμή που ένεπλάκη στό κυπριακό ζήτημα, τό περιορίζει σέ ζήτημα διμερών σχέσεων.

Μέ ποίο όμως τρόπο φτάσαμε ώστε να υιοθετηθεί η πολιτική αυτή από την έλλαδική και την έλληνοκυπριακή άστική τάξη; Και που ακριβώς τέμνονται τά όρια του επικαλούμενου από τή μεριά τους πολιτικού ρεαλισμού και άπεμπόλισης του έθνικού άγώνα; Και μέχρι ποίο σημείο η έλλαδική άστική τάξη, η ακριβέστερα ένα σημαντικό κομμάτι τής είχε άποδεχτεί τους στόχους του άγώνα αυτού, που δέν ήταν άλλοι από τήν ένωση, τήν περίοδο τουλάχιστον τής ένοπλης φάσης του; Και από ποίο σημείο και πέρα άρχισε η έλληνοκυπριακή άστική τάξη να διαφοροποιεί τήν πολιτική τής από τους στόχους που άναφέραμε παραπάνω;

Τά έρωτήματα αυτά δέν άπαντήθηκαν, κατά τή γνώμη μας ποτέ, γιατί η άπάντησή τους θα συνεπαγόταν τήν άποκάλυψη των συγκεκριμένων πολιτικών —και ιστορικών— ευθυνών όσων χειρίσθηκαν τό έθνικό ζήτημα τής Κύπρου. Και οι παραπάνω ευθύνες δέν είναι μόνο βαριές, αλλά και συνολικές, άφορούν δηλαδή τίς δυό άστικές τάξεις στό σύνολό τους, κι όχι κάποια τμήματά τους (να γιατί παραμένει, κατά τή γνώμη μας, άκόμη κλειστός ό περίφημος φάκελος τής Κύπρου).

Κανείς δέν μπορεί ν' άμφισβητήσει μέ σοβαρά έπιχειρήματα τήν παραδοχή πώς «τό κυπριακό άρχισε σάν ένα άλυτρωτικό, έθνικό θέμα», για να καταλήξει σ' ένα διεθνές ζήτημα, *έμπλεγμένο μέσα στους άνταγωνισμούς των Μεγάλων Δυνάμεων και τίς συγκρούσεις των ποικίλων οικονομικών και στρατηγικών συμφερόντων στό χώρο τής 'Ανατολικής Μεσογείας και τής Μέσης 'Ανατολής*.

Νά γιατί τό ζήτημα του έθνικού άλυτρωτισμού μετά τήν Μικρασιατική καταστροφή του '22 και συγκεκριμένα τό έθνικό ζήτημα τής Δωδεκανήσου και τής Κύπρου παραπέμφθηκε στίς καλένδες των ενδοϊμπεριαλιστικών αντιθέσεων στον μεσογειακό χώρο. Κι όχι μόνο παραπέμφθηκε, αλλά άφέθηκε κιόλας στήν τύχη του. 'Έτσι, δέν είναι τυχαίο ότι τό 1931, μετά τήν πρώτη έξέγερση των έλληνοκυπρίων, ό Ε. Βενιζέλος δήλωνε πώς «δέν ύφίσταται ζήτημα κυπριακών μεταξύ τής έλληνικής κυβερνήσεως

καί της αγγλικής...».

Αυτά βέβαια ισχυρίζονταν ή πιό ισχυρή άστική προσωπικότητα της Ελλάδας αναγνωρίζοντας άνοιχτά την εξάρτησή μας από τόν άγγλικό ιμπεριαλισμό. Ή πραγματικότητα όμως του κοινού άντιφασιστικού άγώνα '40 - '44, του δημοψηφίσματος του '50 καί του ήρωϊκού άγώνα του '55 - '59 τόν διέψευσαν ολκτρά.

Γιατί άν τό κυπριακό ζήτημα είναι καί διεθνές, αυτό όφείλεται στην προσπάθεια ν' άποκρουσθεϊ ή ένταξή του στο ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο, κι όχι στην άκόμη παρατέρα ένταξή του σ' αυτό. Όταν ό έλληνοκυπριακός λαός έδινε την πάλη του για την αυτοδιάθεση, έδινε σ' αυτή την πάλη τό μοναδικό περιεχόμενο πού της ταίριαζε, την ένωση μέ την Ελλάδα, κι όχι την άνεξαρτησία, πού δέ μπορούσε παρά νά ήταν ήμιτελής, όπως άλλωστε τό έδειξε καί ή μετέπειτα εξέλιξη μέ την περιβόητη διεθνοποίηση του ζητήματος.

III

Τί σημαίνει λοιπόν καί σημαίνει ή διεθνοποίηση καί πού όδήγησε καί οδηγεί; Άς κά-
νουμε μερικούς έντοπισμούς. Εϊδικότερα άς δοϋμε πώς ή διεθνοποίηση συνδυάστηκε
μέ την άποδυνάμωση του έσωτερικού μετώπου της Κύπρου:

1. Ό βρετανικός ιμπεριαλισμός, άφού οί προσπάθειές του ν' άφελληνίσει τούς
κυπρίους απέτυχαν, δημιούργησε τό έσωτερικό έθνικό ζήτημα. Άνέβασε την τουρκο-
κυπριακή μειονότητα στο έπίπεδο της αυτόνομης έθνικης όντότητας.

Αυτή ή μικρή μύτη από πάγο, πού παρενέβαλε μέ μαεστρία ό άγγλικός ιμπεριαλι-
σμός καί πού τό ίδιο έπιχειρεί —τηρουμένων τών αναλογιών— νά έπιτύχει χρόνια τώ-
ρα στην Β. Ίρλανδία, έκρυβε ένα ολόκληρο παγόβουνο, πού θά κρατούσε τά πράγμα-
τα σέ μία κατάσταση διαρκούς άνισορροπίας. Γιατί, ή διατήρηση καί ή ύποδαύλιση
τών «άντιθέσεων» άνάμεσα στή μειοψηφία καί στην πλειοψηφία, κρατούσε συνεχώς
άνοιχτή την αντίθεση Ελλάδα - Τουρκίας, πράγμα πού μέ τή σειρά του δημιουργού-
σε δυσκολίες στίς τάσεις για την άποκλειστική ήγεμόνευση τών άμερικανών, κάνον-
τας «άναγκαία» τή «δημιουργική» παρεμβολή του άγγλικού ιμπεριαλισμού στην έπίλυ-
ση τών άντιθέσεων.

2. Κατά συνέπεια, έκαμε τόν τουρκικό παράγοντα ρυθμιστικό άπέναντι στίς εξέλι-
ξεις του νησιού, πού παρεμβλήθηκε μέ τό αίτημα της διχοτόμησης, στο όποιο «παρέ-
μεινε άμετάβλητη».

3. Πολυδιασπάσθηκε τό έσωτερικό μέτωπο του άγώνα, μέ συνέπεια την ολοκλη-
ρωτική καθοδήγησή του νά την πάρει ή άστική τάξη, πού έχοντας τό πεδίο έλεύθερο
άπό την Ιστορική άριστερά, ή όποία όχι μόνο δέν συμμετείχε στον άγώνα, αλλά τόν
κατήγγειλε κιόλας, συναίνεσε στίς συμφωνίες του Λονδίνου καί της Ζυρίχης.

Ή άποδοχή της διεθνοποίησης όδήγησε στην πολιτική του έφικτου, πού πέρασε
καί στην πρακτική της Ιστορικης άριστερας στην Κύπρο καί την Ελλάδα. Ένώ για
μία περίοδο υπεράσπιζε μέ άντιφατικό τρόπο τόν ένωτικό άγώνα, κατέληξε τελικά
στην ούρά τών άστικών έπιλογών.

Πόση διαφορά ύπάρχει άνάμεσα στίς σημερινές καί τίς διακηρυγμένες θέσεις της
κομμουνιστικής έλληνοκυπριακής άριστερας του 1952 όπου έπί λέξει τόνιζε:

«Ή υπόθεσή μας είναι ολόκαθαρη. Ή Κύπρος άποτελεί άναπόσπαστο κομμάτι της
Ελλάδας. Έθνολογικά, ή τεράστια πλειοψηφία του κυπριακού λαού είναι Έλληνες. Τό

μαρτυρά αυτή ή ίδια ή πραγματικότητα. Τό ιστορικό δημοψήφισμα της 15ης Γενάρη 1950 και ή μακρόχρονη πάλη του κυπριακού λαού αποτελούν αποστομωτική απάντηση στους συκοφάντες αναφορικά μέ τίς πραγματικές επιθυμίες του λαού μας. Άν ό ξένος κυρίαρχος έξακολουθεί ν' άμφιβάλλει γι αυτό τότε ένα δημοψήφισμα οργανωμένο από τόν ίδιο θά του επιβεβαιώσει άκόμα πιό πανηγυρικά τήν άτράνταχτη θέληση του λαού μας νά ένωθεί μέ τήν 'Ελλάδα.

Ένωση μέ τήν 'Ελλάδα χωρίς όρους, χωρίς ανταλλάγματα, είναι ή έθνική μας άξίωση. Λευτεριά γιά όλους. Γιά τήν πλειοψηφία και γιά τίς μειονότητες. Καταπολεμούμε κάθε άποψη, άπ' όπου άν προέρχεται, πού παραχωρεί στή Μ. Βρετανία, τήν 'Αμερική, ή σ' όποιαδήποτε άλλη ξένη δύναμη τό δικαίωμα νά διατηρεί στρατιωτικές βάσεις στόν τόπο μας σάν άσυμβίβαστη μέ τήν έθνική άπελευθέρωση της Κύπρου σάν κάτι πού τιμεντώνει τή θέση του ιμπεριαλισμού στόν τόπο μας.

Γιά μία λεύτερη 'Ελλάδα άπαλλαγμένη από κάθε ιμπεριαλιστική ύποδούλωση κι έξάρτηση. Ούτε έγγλέζοι, ούτε άμερικάνοι, ούτε όποιοιδήποτε άλλοι ιμπεριαλιστές στήν Κύπρο ή τήν 'Ελλάδα. Πλήρης έθνική ανεξαρτησία και άκεραιότητα. Αυτό όμως δέν σημαίνει πώς ζητούμε τήν Ένωση μονάχα μέ μία λαϊκοδημοκρατική 'Ελλάδα. Τό πολιτικοκοινωνικό καθεστώς στήν 'Ελλάδα είναι ζήτημα πού άφορά τόν 'Ελληνικό και κυπριακό λαό. Αυτός θά τό λύσει κυριαρχικά, μακριά από ξενικές επεμβάσεις. Θέλουμε όμως και παλαίβουμε γιά τήν πλήρη έθνική ανεξαρτησία της 'Ελλάδας σέ συνδυασμό μέ τήν πάλη του ελληνικού λαού.

Έχουμε διαφορετικές ιδεολογικές άρχές.

Σήμερα όμως δέ μπαίνει μπροστά μας τό δίλημμα: ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ Ή ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ. Τό δίλημμα πού μπαίνει σήμερα μπροστά μας είναι: ΕΝΩΣΗ Ή ΕΓΓΛΕΖΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ; Σ' αυτό τό έρώτημα έμείς άπαντούμε: ΟΛΟΣ Ο ΛΑΟΣ ΕΝΩΜΕΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ. Έμείς παραμερίζουμε —έτσι είναι λογικό κι έτσι κάνουνε— κάθε μάξιμουμ πολιτικό αίτημά μας πού πηγάζει μέσα από τό κομμουνιστικό πρόγραμμα μας γιά νά πετύχουμε τήν ενότητα όλων πού θέλουν τήν Ένωση —λευτεριά χωρίς όρους, χωρίς ανταλλάγματα κι είναι πρόθυμοι ν' άγωνισθούν γι αυτή».

Στήν 6η σύνοδο της 'Αφρικανοασιατικής άλληλεγγύης ό πρόεδρος της κυπριακής επιτροπής Βάσος Λυσαρίδης δήλωνε: «Δέν θέτομε όρους στήν άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, έστω κι άν ή ένωση σημαίνει ΝΑΤΟ... Τότε θά προσχωρήσουμε στίς δυνάμεις εκείνες του ελληνικού λαού πού άντιπαλεύουν τίς ξένες βάσεις και θά άγωνισθούμε έναντίον όποιασδήποτε παρουσίας του ΝΑΤΟ στήν Κύπρο και τή λοιπή 'Ελλάδα».

Άλλά και τό ΑΚΕΛ άκόμα μέχρι τό 1967 ταλαντεύονταν ανάμεσα στή σωστή προσέγγιση των πραγμάτων και τήν άδιέξοδη γραμμή υπεράσπισης της γραμμής των συμφωνιών της Ζυρίχης.

Πραγματική κατάπληξη προκαλεί και στόν πιό λειψά ενημερωμένο άναγνώστη ή άντιπαράθεση των σημερινών κειμένων - θέσεων του ΑΚΕΛ μέ τά άμέσως προηγούμενα κείμενά του της προηγούμενης δεκαετίας, *έξη όλόκληρα χρόνια από τήν «ίδρυση» του ζυριχιακού κράτους*. Παραθέτω όλόκληρη σχεδόν τήν άπόφαση του Π.Γ. της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ της 29.12.1966, δημοσιευμένη στό Ν. 22 του «Ν. Δημοκράτη» γιά νά κρίνετε από μόνοι σας.

«Δυστυχώς όμως τόσο στό τουρκοσοβιετικό ανακοινωθέν όσο και στήν όμιλία του

Σοβιετικού Πρωθυπουργού γίνεται και πάλιν αναφορά στις δυο εθνικές κοινότητες κατά τρόπο που να δημιουργεί την εντύπωση ότι η σοβιετική πολιτική υποστηρίζει καθεστώς όμοσπονδοποίησης για την Κύπρο.

Τό ΑΚΕΛ επανειλημμένα στο παρελθόν και σήμερα για άλλη μία φορά τονίζει με τον πιο εμφαντικό τρόπο την αντίθεσή του προς αυτή την ολότελα λανθασμένη θέση της σοβιετικής κυβέρνησης.

Τό ΑΚΕΛ απορρίπτει ασυζητητί οποιοδήποτε καθεστώς όμοσπονδοποίησης για την Κύπρο που και ανέφικτο και καταστρεπτικό είναι. Τό ΑΚΕΛ απορρίπτει τα υποχθόνια διαμελιστικά σχέδια των Αμερικανοβρετανών Ιμπεριαλιστών και των δορυφόρων τους, που επιζητούν με διάφορα σατανικά μέσα να τα επιβάλουν στον κυπριακό λαό.

Ο μόνος που δικαιούται ν' αποφασίσει κυριαρχικά και ελεύθερα για το μέλλον του είναι ο κυπριακός λαός με την ένασκηση του αναφαίρετου δικαιώματος της αυτοδιάθεσης.

Τό ΑΚΕΛ έμμένει σταθερά και ακλόνητα στην Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα χωρίς έδαφικά ή διοικητικά ανταλλάγματα. Αυτή ήταν είναι και θα παραμείνει μέχρι της όριστικής νίκης ή αδιάλλακτη θέση του ΑΚΕΛ πάνω στο κυπριακό εθνικό ζήτημα.

Οι Άγγλοαμερικανοί Ιμπεριαλιστές και οι δορυφόροι τους που αποδειχθηκαν οι πιο άσπονδοι έχθροι της Κύπρου, αυτοί που υποστηρίζουν και σήμερα ακόμη τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου και σχεδιάζουν το διαμελισμό και τη μετατροπή της Κύπρου σε βάση του Ιμπεριαλιστικού ΝΑΤΟ, θα έντεινουν τις προσπάθειές τους για τη διάσπαση του λαού μας. Γιατί μόνο με τη διάσπαση των εθνικοαπελευθερωτικών μας δυνάμεων, μόνο με τις φασιστικές, ανατρεπτικές οργανώσεις τύπου ΟΑΣ, που τις χρηματοδοτούν με άφθονα δολάρια, είναι δυνατό να επιτύχουν το σκοπό τους.

Οι δεδηλωμένοι άσπονδοι έχθροι της Κύπρου, αυτοί που επιδιώκουν το διαμελισμό και την υποδούλωση της Κύπρου στο ΝΑΤΟ, οι Άγγλοαμερικανοί Ιμπεριαλιστές προσπαθούν με κάθε θεμιτό και άθεμιτο μέσο ν' αποπροσανατολίσουν το λαό μας από το στόχο του που είναι η πλήρης απαλλαγή του από τα Ιμπεριαλιστικά δεσμά και η Ένωσή του με τον εθνικό κορμό.

Τό ΑΚΕΛ θεωρεί υπέρτατο πατριωτικό του καθήκον, ιδιαίτερα μέσα στις σημερινές κρίσιμες στιγμές που διέρχεται το Κυπριακό να προειδοποιήσει τον κυπριακό λαό για τα καταχθόνια διαμελιστικά σχέδια των Ιμπεριαλιστών και των δορυφόρων τους και να άπευθύνει επείγουσαν πατριωτική έκκληση για όλοπλευρη έπαγρύπνηση και ίσχυροποίηση της εθνικοαπελευθερωτικής του ένότητας. Τό ΑΚΕΛ με τη σειρά του κι αναλογιζόμενο τις ευθύνες του άπέναντι στο λαό και την ίερή του υπόθεση θα σηκώσει ακόμη πιο ψηλά το λάβαρο της ένότητας λαού - στρατού - κυβέρνησης στην πάλη για την Ένωση χωρίς έδαφικά ή διοικητικά ανταλλάγματα».

Πόση λοιπόν πραγματικά διαφορά υπάρχει άνάμεσα στις θέσεις αυτές που διατηρώνταν στα βασικά τους σημεία όπως πριν λίγο άναφερα και *έξη ολόκληρα χρόνια από την ανακήρυξη της κυπριακής δημοκρατίας* με τις σημερινές θέσεις και συμπεριφορές του ΑΚΕΛ. Με την άρνηση και από την Ιστορική άριστερά των θέσεων αυτών η πολιτική του έφικτοϋ θριάμβευε και κυριάρχησε πάνω σε όλους τους πολιτικούς φορείς και χώρους. Πάνω σ' αυτήν την πολιτική καρποφόρησε η πολιτική των λεπτών ίσορροπιών, που όπως κάθε τέτοια ίσορροπία είναι άσταθής, έτσι κι αυτή παρέπαιε.

Καί σ' αὐτή τήν ἀσταθή ἰσορροπία, ἡ πῶ σταθερή πλευρά δέν ἦταν ἡ ἑλληνική, πού παλινδρομοῦσε πότε στήν ἔνωση, πότε στήν αὐτοδιάθεση καί πότε στήν ἀνεξαρτησία, ἀλλά ἡ τουρκική, πού ὄχι μόνο δέν ἔκανε πίσω στήν ἀξίωση τῆς διχοτόμησης, ἀλλά βρῆκε κιάλας τόν χρόνο νά ἐπεξεργάζεται σχέδια, καί μάλιστα νά τά ἐφαρμόζει στήν Κύπρο, ὅπως τό ἔδειξε τό 1974.

Ἡ πολιτική τῆς διεθνοποίησης δέν εἶναι, καί οὔτε μπορεῖ νά εἶναι, ὅπως συχνά προβάλλεται, τό ἀντίρροπο στήν τοποθέτηση τοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου —καί τῆς λύσης του— στή βάση τῶν διμερῶν σχέσεων Ἑλλάδας καί Τουρκίας. Τό κυπριακό ἔθνικό ζήτημα δέν εἶναι διμερές. Ἀπεναντίας, εἶναι ἑλληνικό ἔθνικό ζήτημα. Ἡ πολιτική τῆς διεθνοποίησης δέν εἶναι παρά τό ἀντίρροπο στήν ἀναγνώριση τῆς παραπάνω φύσης τοῦ προβλήματος.

Μονάχα σήμερα, μετά τήν ὀλοκληρωτική σχεδόν παγιοποίηση τῆς εἰσβολῆς, μποροῦμε νά μετρήσουμε τό μέγεθος τῆς ζημιᾶς γιά τό λαό μας.

1. Στό ἐσωτερικό τῆς Κύπρου πού ἀπόμεινε στά χέρια τοῦ ἑλληνικοῦ τοῦ λαοῦ, ἡ ἄμεση ἀντανάκλαση τῆς διεθνοποίησης εἶναι:

α. ἡ ἀποθάρρυνση τῶν μαζῶν. Κάθε μαχητική ἀποψη καταπολεμεῖται, καί τή θέση τήν παίρνει τό παιχνίδι τῶν διακοινοτικῶν. Γι' αὐτές ἀκριβῶς τίς διακοινοτικές θά πεῖ ὁ Γ. Μαῦρος πῶς ὄχι μόνο δέν ἀποτελοῦν λύση, ἀλλά ἀντίθετα ὁδηγοῦν στήν ἐπίδειξη τῆς ἥδη τραγικά διαμορφωμένης κατάστασης.

β. ἡ καλλιέργεια καί ἡ ἀνάπτυξη μιᾶς ἰδεολογίας πού διατείνεται πῶς ἡ ἔθνολογική καί πολιτισμική ταυτότητα τῶν ἑλληνοκυπρίων δέν εἶναι ἡ ἑλληνική, ἀλλά κάποια ἄλλη (φοίνικες λ.χ.), καί

γ. ἡ καλλιέργεια μιᾶς συνείδησης ὅτι γιά ὅλα φταῖνε οἱ ἑλλαδίτες, πού στηριγμένη στή θεωρία τοῦ ἔθνικοῦ κέντρου, πού φταίει γιά ὅλα συγκαλύπτει ποιοί εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες πού φταῖνε, δηλαδή οἱ ἑλλαδίτες φασίστες καί ἀντιδραστικοί κι ὄχι ὁ δημοκρατικός καί πατριωτικός λαός τῆς ὑπόλοιπης Ἑλλάδας καί πολύ περισσότερο οἱ ἑλλαδίτες φαντάροι πού χύσανε τό αἷμα τους γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου.

2. Στό ἐσωτερικό τῆς Ἑλλάδας, καί ἰδιαίτερα μετά τή μεταπολίτευση, στήν ἔνταξη ὅλων ἀνεξαιρέτα —ὄχι φυσικά χωρίς διαφοροποιήσεις καί συνεχεῖς ἀναδιπλώσεις καί παλινδρομήσεις— τῶν πολιτικῶν φορέων στή συμπαγινία τῆς διεθνοποίησης, μέ ἀποτέλεσμα τή διαμόρφωση τῶν δρων γιά τήν ἀποστράτευση τῆς ἔθνικῆς συνείδησης σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τήν Κύπρο, καί τήν ἀποσύνδεση τοῦ ἔθνικοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου ἀπό τά ὑπόλοιπα ἔθνικά ζητήματα τοῦ εὐρύτερου ἑλληνικοῦ χώρου (βάσεις, Αἰγαῖο).

3. Σάν ἀποτέλεσμα τῶν δύο παραπάνω, ὀλοκληρώνεται τό ἀνοιγμα τῆς πόρτας γιά τή θεσμοθέτηση τῆς *de Facto* διχοτόμησης, πού ἐπέβαλαν τό καλοκαίρι τοῦ '74 τά τουρκικά στρατεύματα κατοχῆς καί τό ἀνοιγμα τῆς τουρκικῆς δρεξῆς γιά τά νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους καί τήν Δυτική Θράκη.

IV

Πῶς δμως διαμορφώνεται ἀπέναντι σ' αὐτή τήν ἐξαιρετικά κρίσιμη κατάσταση ἡ συμπεριφορά τῶν κυβερνήσεων καί τῶν πολιτικῶν κομμάτων στήν Ἑλλάδα καί Κύπρο καί ποιά εἶναι ἡ στάση τῆς τουρκικῆς πλευρᾶς ἀπέναντι σ' ὅλα αὐτά;

Ἄς ἀρχίσουμε ἀπό τό τέλος, ἀπό τήν μελέτη δηλαδή τῆς τουρκικῆς στάσης καί συμπεριφορᾶς.

Ἡ προσεκτική παρακολούθηση τῆς τούρκικης πολιτικῆς στά εἴκοσι χρόνια πού πέρασαν ἀπό τήν ἀνακήρυξη τοῦ κράτους τῶν Συμφωνιῶν τῆς Ζυρίχης πείθουν καί τόν πιό δύσπιστο ὅτι εἴτε μέ κοινοβουλευτική εἴτε μέ ἀντικοινοβουλευτική μορφή, τό τουρκικό κράτος καί ἡ ἀρχουσα τάξη του ἀκολούθησαν μιά κατά βάση ἐνιαία γραμμή πάνω στό Κυπριακό πρόβλημα.

Μέ μεγάλη ἀκρίβεια τήν ἐνιαία αὐτή κατά βάση στάση τῆς τούρκικης πλευρᾶς μᾶς τήν δίνει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος σέ ὁμιλία του στή Μονή Χρυσορρογιάτισσας. «Ὅταν ὁμως ἀκοῦμε τόν Πρόεδρο τῆς Τούρκικης Γερουσίας Τσαγλαγιαγκήλ νά διακηρύττει, χωρίς συστολή, ὅτι ἐκεῖνα πού παίρνει ἡ Τουρκία μέ τό ξίφος δέν τά δίνει μέ τήν πέννα. Καί ὅταν ἀκοῦμε ἀκόμη τόν πρῶν Ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας καί πρωτεργάτη τῆς εἰσβολῆς κ. Γκιουνές νά δηλώνει πῶς ἡ εἰσβολή στήν Κύπρο δέν ἔγινε γιά νά προστατέψει τούς Τουρκοκύπριους, ἀλλά γιατί ἡ Κύπρος βρίσκεται σέ πολύ σπουδαία, ἀπό στρατηγική ἀποψη, χρησιμη γιά τήν Τουρκία θέση. Καί ὅταν ἀκόμη ἀκοῦμε τόν συνταγματολόγο Σουϋζάλ νά ὑποδεικνύει ὅτι πρέπει νά ἀνοιγοῦν τρία μέτωπα ἐνάντια στήν Ἑλλάδα, ἓνα στήν Κύπρο, ἓνα στή Θράκη καί ἓνα στό Αἰγαῖο. Κι ὅταν ἀκόμη ἀκοῦμε τόν Ἑρπακάν καί ἄλλους πολλούς Τούρκους (ἐπίσημους καί μή) νά διακηρύττουν πῶς ἡ λύση τοῦ Κυπριακοῦ θά δοθεῖ μέ τήν κατάληψη ὁλόκληρης τῆς Κύπρου, τότε τί ἀποτέλεσμα περιμένουμε ἀπό τίς διακοινοτικές συνομιλίες; Θά εἴμαστε ἀφελεῖς ἂν πιστεύουμε ὅτι οἱ διακοινοτικές συνομιλίες θά μπορέσουν νά δώσουν λύση στό πρόβλημά μας». Μέ δύο λόγια ἡ γραμμή αὐτή συνοψίζεται στή θέση ὅτι τό Κυπριακό εἶναι οὐσιαστικά ἓνα πρόβλημα Ἑλλάδας καί Τουρκίας πού συνδέεται ἄμεσα μέ τό ζήτημα τοῦ Αἰγαίου καί τῆς γενικότερης ἑλληνοτουρκικῆς διαμάχης. Ἀπό τόν Ἰούνιο τοῦ 1964, ἡ Turkish Communal Chamber παρουσίαζε ἓνα σχέδιο ὁμοσπονδίας, πού οὐσιαστικά ἔβαζε τίς βάσεις τῆς διχοτόμησης. Τό σχέδιο αὐτό προσδιόριζε μέ λεπτομερειακό τρόπο ὅσα ἐπικύρωσε μέ βίαιο τρόπο ἡ εἰσβολή καί ἡ κατάληψη τοῦ μισοῦ νησιοῦ ἀπό τόν Ἀττίλα.

Δέν εἴμαστε λοιπόν ἔξω ἀπό τήν πραγματικότητα ὑποστηρίζοντας ὅτι τό σχέδιο αὐτό ἀπέτελεσε πυξίδα γιά ὅλες τίς τούρκικες κυβερνήσεις πού ἀκολούθησαν. Ἡ ἔνοπλη ἐπίδρομή πού ἐξαπέλυσε ὁ κοινοβουλευτικός καί σοσιαλδημοκράτης Μπουλέντ Ἐτζεβίτ τό καλοκαίρι τοῦ 1974 δέν ἀποτελοῦσε παρά τήν πρακτική ἐφαρμογή τῆς κεντρικῆς αὐτῆς πολιτικῆς ἐπιλογῆς στήν πιό κατάλληλη στιγμή.

Ἡ τουρκική πλευρά ἔδειξε στό παρελθόν ὅτι ξέρεי καί τά πλεονεκτήματα τῆς συζήτησης, ἀλλά τό βάρος τό ρίχνει πάντα στήν πρακτική. Καί ἡ πρακτική της, ὅπως καί ἄλλοι ἔχουμε τονίσει, εἶναι μιά πρακτική τετελεσμένων γεγονότων πού συνοψίζονται: α) Στό Κυπριακό, στή σταδιακή τουρκοποίηση μέ ἄμεσο στόχο τήν νομιμοποιημένη καί διεθνῶς διχοτόμηση καί ἀργότερα, σέ πρώτη εὐκαιρία, τήν ὁλοκληρωτική κατάληψη τῆς Κύπρου καί τήν de facto ἔνωσή της μέ τήν Τουρκία. β) Στό Αἰγαῖο, στήν ἀρχική ἀνατροπή τοῦ ὑπάρχοντος νομικοῦ πλαίσιοι πού προσδιορίζει ἡ Σύμβαση τῆς Γενεύης, μέ ἄμεσο μεσοπρόθεσμο στόχο τήν διχοτόμήσή του καί τήν ἐπέκταση τῆς τούρκικης κυριαρχίας τουλάχιστον στό μεγαλύτερο μέρος τῆς βορειοανατολικῆς περιοχῆς του.

Μέ αὐτή τήν ἔννοια, τό ἀντικοινοβουλευτικό πραξικόπημα στήν Τουρκία δέν θά πρέπει νά εἰδωθεῖ σάν κάτι πού ἀνατρέπει ριζικά τίς στρατηγικές ἐπιλογές καί τίς μεσοπρόθεσμες πρακτικές τοῦ τούρκικοι κυρίαρχου συγκροτήματος ἔξουσας. Σημαντικές εὐθύνες γι' αὐτό φέρνει καί τό τούρκικο προοδευτικό κίνημα πού ἔχει πέ-

σει στην παγίδα του μεγαλοτουρκικού σωβινισμού. Δεν μπορείς να παλεύεις σωστά για τη λευτεριά του λαού σου όταν στερείς το δικαίωμα αυτό απ' τους άλλους λαούς. Μόνο ένα λαϊκό κίνημα στην Τουρκία που, παλεύοντας για την κοινωνική απελευθέρωση, θα γράψει στις σημαίες του το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης μέχρι και τον κρατικό αποχωρισμό για όλους τους καταπιεζόμενους από την Τουρκία λαούς, είτε Κούρδοι, είτε Κύπριοι, είτε Αρμένιοι είναι αυτοί, μπορεί πραγματικά να απελευθερώσει τον τουρκικό λαό. Γι' αυτό νομίζω ότι δεν μπορεί στο πρόσωπο μιας δήθεν φιλίας των λαών να εξισώνουμε το θύμα με το θύτη.

Ενώ λοιπόν διαπιστώνουμε ότι ολόκληρη η τουρκική και τουρκοκυπριακή πλευρά αντιμετωπίζει το κυπριακό έναια, συνδέοντάς το με το πρόβλημα του Αιγαίου και της καθόλου έλληνοτουρκικής διαμάχης, η ελληνική πλευρά, στο σύνολό της σχεδόν, πασχίζει να τα ξεχωρίσει σαν δύο τελείως διαφορετικά και άσχετα μεταξύ τους θέματα.

Έτσι, για όλους σχεδόν τους έλλαδίτες και έλληνοκύπριους πολιτικούς ηγέτες, το κυπρ. ακό παρουσιάζεται από τη μία σαν ένα «άλλο πρόβλημα», το πρόβλημα κάποιου άλλου — ξένου — κράτους, που λέγεται Κύπρος και κάποιου άλλου — ξένου — λαού, που λέγεται κυπριακός, και από την άλλη αυτό το «άλλο» πρόβλημα αποτελεί το επίκεντρο της πολιτικής δραστηριότητας και των δύο πλευρών σ' ότι αφορά τα «έξωτερικά» τους θέματα.

Τις ρίζες και τις αιτίες από τις οποίες προκύπτει η ελληνική συμπεριφορά, νομίζω ότι ως ένα βαθμό, αν και λίγο σχηματικά και σύντομα, κάλυψα με όσα είπα προηγουμένα. Εκείνο που θέλω εμφαντικά να τονίσω είναι ότι η κατάληξη αυτή ούτε γραμμική ούτε χωρίς αντιστάσεις ήταν και ότι ακόμα και σήμερα αρκετές είναι οι πατριωτικές και δημοκρατικές δυνάμεις που και μέσα στους φορείς τους προσπαθούν να αποτρέψουν την αποσύνδεση αυτή.

Χρονικά πάντως η αποσύνδεση αυτή μορφοποιείται στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '60. Έτσι ενώ για ένα σημαντικό τμήμα της έλλαδικής πλευράς η Ζυρίχη φάνηκε να 'ναι ένα μεταβατικό μάλλον στάδιο (βλέποντας και κάνοντας), για την έλληνοκυπριακή μετατράπηκε βαθμιαία σ' ένα στόχο αυτόν καθεαυτόν.

Δέ θα 'ταν νομίζω χωρίς σημασία να παρατηρήσουμε ότι η πολιτική αυτή, πραγματική από τη μεριά της έλληνοκυπριακής ήγεςίας, βαδίζει παράλληλα με την ανάπτυξη μιας πλατιάς μικρής και μεσαίας αστικής τάξης, και ειδικά ενός μεγάλου στρώματος υπαλλήλων και γραφειοκρατικών στελεχών, που *συνδέουν τελικά την ύπαρξη τους με το νέο κράτος*. Αντίθετα η ελληνική άριστερά τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα μένει τουλάχιστον μέχρι το 1967 προσηλωμένη στις κεντρικές της εκτιμήσεις για τον έθνικό χαρακτήρα του ζητήματος.

Σήμερα με εξαίρεση μόνον ελάχιστη μειοψηφία μεμονωμένων άριστερων, αρκετά δημοκρατικά και πατριωτικά στοιχεία, και όρισμένους έθνικιστικούς κύκλους σέ Ελλάδα και Κύπρο, ο διαχωρισμός του Κυπριακού προβλήματος από την συνολική έλληνοτουρκική διένεξη, είναι από άποψη ουσίας η κεντρική πολιτική γραμμή όλων των πολιτικών φορέων.

Τό κυπριακό όμως ζήτημα παρ' όλο ότι περιπλέχτηκε ακόμα πιό πολύ με τα νέα ποιοτικά στοιχεία της κρίσης (πραξικόπημα, εισβολή, κατάληψη του μισού νησιού, προσφυγιά, κίνδυνος αφανισμού του κυπριακού έλληνισμού, αλλοίωση της σύνθεσης του πληθυσμού), παρ' όλον ότι συσκοτίστηκε καιρία με τις λογής λογής έπεμβάσεις και διεθνοποιήσεις, έν τούτοις δεν έπαψε να αποτελεί τό καταλυτικό στοιχείο του έθνι-

κοῦ ζητήματος στό σύνολό του: *καμιά επίλυση τοῦ προβλήματος τοῦ Αἰγαίου δέν πρόκειται νά προωθηθεῖ στό μέτρο πού τό κυπριακό παραμένει ἄλυτο, στό μέτρο πού οἱ Ἀττίλες ὀργώνουν τό νησί. Κι ἄπ' τήν ἄλλη, ὅσο ἀποσυνδέεται τό ἓνα ἀπό τό ἄλλο, ὑπακούοντας στήν πολιτική τῶν περιβόητων λεπτῶν ἰσορροπιῶν, τόσο οἱ Τοῦρκοι ἐπεκτατιστές θά ἐπαυξάνουν τά πολιτικά τους πλεονεκτήματα καί τή διαπραγματευτική τους θέση στή στρατηγική ἀντιπαράθεση. Ἄς προχωρήσουμε ὅμως πιο ἀναλυτικά.*

Α. Ὅπως εἶναι σέ ὄλους σας γνωστό τό κυπριακό πρόβλημα μπήκε δυναμικά σάν πρόβλημα ἀπό τούς ἴδιους τούς Κύπριους μέ τήν ἐξέγερσή τους τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ '31 καί μέ αἴτημα τήν Ἑνωση. Μέχρι σήμερα ἡ διαφορά ἐλλήνων καί τούρκων ἀκολούθησε τό δικό της δρόμο ἀνεξάρτητα ἢ καί παράλληλα ἀπό τήν ἀγγλική παρέμβαση. Τελικά ὅμως, στό ὄνομα τῶν «δικαιῶν» τῆς μειονότητας, ἡ πλειονότητα ἔχασε τό '60 τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης καί τό '74 τό μισό νησί.

Τό κυπριακό πρόβλημα λοιπόν, ἀπό πρόβλημα ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης καί ὁλοκλήρωσης πού 'ταν στή δεκαετία τοῦ '50 - '60, κατέληξε μονόπλευρα νά ὀριοθετηθεῖ σάν πρόβλημα ἐλλήνων καί τούρκων.

Οἱ ἄγγλοι ἐκμεταλλεύθηκαν ἐπιτήδεια τήν εὐκαιρία πού τούς ἔδωσε ἡ γραμμή τῶν ἐλλήνων ἀστῶν στόν ἐθνικοαπελευθερωτικό ἀγῶνα καί ἡ ἀνοχή τῆς ἀριστερᾶς πού τόν καταδίκασε οὐσιαστικά, γιά νά ἀνάγουν σέ κυρίαρχη μιά ἀντίθεση, πού μέχρι τό '55 δέν ὑπῆρχε, ἢ στό βαθμό πού ἐμφανιζόταν, δέν ξεπερνοῦσε τό πλαίσιο μιᾶς ἐσωτερικῆς δευτερεύουσας διαφορᾶς.

Ἡ παρεμβολή αὐτή εἶχε, κατά τή γνώμη μου, πελώριες ἐπιπτώσεις, πού μπορούμε συνοπτικά νά τίς ἐντοπίσουμε:

I. στήν ἀποσύνδεση τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου ἀπό τά πολιτικά καί στρατηγικά αἰτήματα τῆς ἐλληνικῆς ἀστικῆς τάξης.

II. στή διαρκή προβολή ἀπό τήν τουρκική ἀστική τάξη τοῦ ζητήματος τῆς τουρκοκυπριακῆς μειονότητας σάν μέσο ἔνταξης τῆς Κύπρου στή δικιά της σφαῖρα ἐπιρροῆς καί ζωτικῶν συμφερόντων.

III. στό σημερινό κράτος, πού ἦταν ἓνα ἡμιτελές κράτος, καί πού ἐμπεριείχε τά σπέρματα τοῦ Ἀττίλα. Ὅπως καί παραπάνω ἀνάφερα, καί θέλω λίγο κι ὄχι μόνο γιά λόγους ἱστορικῆς μνήμης νά ἐπιμείνω σ' αὐτό, τόν Ἰούνιο τοῦ 1964, ἡ Turkish Communal Chamber, παρουσίαζε ἓνα σχέδιο ὁμοσπονδίας, πού οὐσιαστικά ἔβαζε τίς βάσεις τῆς διχοτόμησης. Τό σχέδιο αὐτό προσδιόριζε μέ λεπτομερειακό τρόπο ὅσα ἐπικύρωσε μέ βίαιο τρόπο ἡ εἰσβολή καί ἡ κατάληψη τοῦ νησιοῦ ἀπό τόν Ἀττίλα.

Δηλαδή.

α. τήν ἐγκαθίδρυση δύο κρατῶν, τοῦ ἐλληνοκυπριακοῦ καί τοῦ τουρκοκυπριακοῦ, μέ μιά ὁμόσπονδη κυβέρνηση.

β. τήν κατάληψη τοῦ 37% ἀπό τό τουρκοκυπριακό κράτος, καί τοῦ ὑπόλοιπου ἀπό τό ἐλληνοκυπριακό.

γ. τήν ξεχωριστή ἀρμοδιότητα τοῦ κάθε κράτους γιά τή γενική οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς ἐπικράτειάς τους.

δ. τήν ἀνεξαρτησία τοῦ κάθε κράτους στή χάραξη τῆς δικιάς του οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Τέλος, στήν ὁμόσπονδη κυβέρνηση ἀπέμεινε ὁ ἔλεγχος τῆς νομισματικῆς πολιτικῆς, τῶν λιμανιῶν καί τῶν ἀεροδρομίων, καί προβλεπόταν ἡ ἐλευθερία μετακίνησης ὅλων τῶν «συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς».

Μολονότι ή εκτενέστερη καταγραφή του σχεδίου θά μās βοηθοῦσε νά έντοπίσου-
με κι άλλες πτυχές, μπορούμε ώστόσο νά βγάλουμε μερικά συμπεράσματα.

Ότι.

α. Τό σχέδιο αυτό σηματοδοτοῦσε τή μακρόπνοη στρατηγική του τουρκικού έπε-
κτατισμού,

β. Έκανε φανερή τήν άπουσία μιās συνεκτικής πολιτικής από μέρους τής έλληνι-
κής άστικής τάξης άπέναντι στον κίνδυνο αυτό και

γ. ή είσβολή ήταν ή στρατιωτική προέκταση, μέ ακόμη πιό όδυνηρούς και σκλη-
ρούς όρους, μιās ήδη καταστρωμένης από τό 1964 πολιτικής στρατηγικής.

Σήμερα ό Ντεκτάς συνεπής στην προδιαγραφμένη πολιτική, δηλώνει όρθά - κοφτά
ότι τό θέμα πρόσφυγες - έδαφικό έκλεισε. Θά μπορούσαμε νά χαρακτηρίσουμε άπλά
και μόνο μυωπική τήν πολιτική πού καμώνεται ότι τάχα μου είναι γιά έσωτερική
κατανάλωση οι δηλώσεις αυτές, όταν βλέπουμε πόσο σοφά και συστηματικά πραγμα-
τώθηκαν μόνο μέσα σέ δέκα χρόνια;

Μέ τήν είσβολή στην Κύπρο, γίναμε μάρτυρες μιās διένεξης σχετικά μέ τό Αίγαίο,
τή Δυτική Θράκη, και τήν άναθεώρηση των όρων τής συνθήκης των Σεβρών. Ή διέ-
νεξη αυτή άλλοτε έπαιρνε τή μορφή του περιβόητου «Σεισμίκ», πού έρευνούσε τή θά-
λασσα, άλλοτε τίς έκκλήσεις γιά τήν ίσχυριζόμενη από τους τουρκους παραβίαση των
δικαιωμάτων τής μουσουλμανικής μειονότητας στη Δυτική Θράκη. Τό 1977 τό ΝΑ-
ΤΟ άπειλούσε μέ τήν έγκατάλειψη τής Δυτικής Θράκης ως «άσθενούς σημείου» τής
άμυντικής γραμμής τής συμμαχίας σέ περίπτωση έπίθεσης από τό Βορρά. Στίς 21 -
10 - 77, ό Μπένετ, άμερικανός ύφυπουργός, ίσχυριζόταν πώς «οι αντιπρόσωποι του
ΟΗΕ στη νήσο» διαπίστωσαν «ότι όλοι οι έλληνοκύπριοι πού έγκατάλειψαν τό Βορρά
στους τελευταίους έξη μήνες τό έκαναν πράγματι μέ δική τους θέληση». Είναι σά νά
ποῦμε πώς αν πατήσεις τήν ούρά τής γάτας, τότε αυτή θά νιαουρίζει μέ τή δική της θέ-
ληση. Στίς 7-2-79, οι τουρκοι διεκδικοῦσαν τό 60% του Αίγαίου.

Θά μπορούσαμε νά σταχυολογήσουμε έναν όλόκληρο κατάλογο τέτοιων δηλώ-
σεων, είδήσεων και αναλύσεων, πού νά καταδείχνουν τήν άμεση συνάρτηση και εξάρ-
τηση των επιμέρους αυτών στοιχείων τής έλληνοτουρκικής διένεξης. Κάτι τέτοιο, πέ-
ρα από τό ότι θά 'ταν εξαιρετικά επίπονο, ουσιαστικά δέ θά 'χε παρά —μ' ένα σωρευ-
τικό τρόπο— νά προσθέσει επιχειρήματα σέ μιάν άποψη πού ήδη στίς βασικές της
γραμμές έχει εκτεθεί.

Έξετάζοντας προσεκτικά τό σύνολο των τουρκικών διεκδικήσεων στην Κύπρο
και στο Αίγαίο, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ή πραγμάτωσή τους άκυρώνει μέ
τόν πιό άποφασιστικό τρόπο τους όρους τής έθνικής ανεξαρτησίας τής Ελλάδας. Αυτό
φρονώ ότι δέν άφορά μόνο τήν ελληνική άστική τάξη, πού βλέπει νά συρρικνώνονται
οι έλπίδες της γιά μιάν οικονομική της κυριαρχία στον μεσανατολικό χώρο.

Ότε έπίσης άφορά μόνο τήν τουρκική άρχουσα τάξη, πού επιτ ήδεια έννοεί νά τίς
υποδουλίζει σαν αντίρροπο στο συνολικό έσωτερικό άδιέξοδο τής τουρκικής καπιτα-
λιστικής κοινωνίας.

Αυτό φρονώ ότι κατά πρώτο λόγο άφορά τίς ύποτελείς τάξεις σέ Έλλάδα και
Τουρκία. Τίς ελληνικές λαϊκές τάξεις, πού στο βαθμό πού άρνιούνται νά παλέψουν γιά
τό δικαίωμα τής έθνικής τους αυτοδιάθεσης, τής αυτοδιάθεσης ενός κομματιού από
τόν έαυτο τους, τοῦ κυπριακού ελληνισμού, άποδειχνονται άνίκανες νά μπουν έπικε-
φαλής στον άγώνα γιά τήν έθνική και κοινωνική άπελευθέρωση, Τίς τουρκικές λαϊκές

τάξεις που στο βαθμό που δέχονται να συνδράμουν στην καταπίεση, υποδούλωση και εξόντωση άλλων λαών και εθνотήτων, καθίστανται άνικανες να απελευθερώσουν τον ίδιο τους τον έαυτό. 'Η ποιότητα ενός λαού και ενός λαϊκού κινήματος κρινόταν, κρίνεται και θα κριθεί από «τή στάση που πρέπει να πάρουμε απέναντι σ' ένα έθνος καταπιεζόμενο από “τό δικό μας έθνος”». 'Η αδιάκοπη και χωρίς ταλαντεύσεις καταγγελία και πάλη για την άνατροπή της *de facto* κατάστασης που δημιούργησε ή τουρκική επέμβαση στην Κύπρο άναδεικνύεται σέ πρωταρχικό πατριωτικό δημοκρατικό και επαναστατικό καθήκον για τό ελληνικό και τουρκικό προσδευτικό κίνημα.

Στό βαθμό λοιπόν που οί παραπάνω εκτιμήσεις είναι έγκυρες έστω και μερικά, είναι φανερό ότι ή κατάσταση που διαμορφώνεται σήμερα ή τείνει να διαμορφωθεί στό άμεσο μέλλον, δέν μπορεί παρά να γεννά άπαισιόδοξες σκέψεις.

Αυτό δέ σημαίνει όμως και την παραίτησή μας από την προσπάθεια που πρέπει να καταβληθεί για να άνατραπεί σταδιακά ό σημερινός συσχετισμός τών δυνάμεων.

Τό πραξικόπημα τών 'Ιωαννίδη - Σαμψών και ή είσβολή τών τούρκων, αποτέλεσαν την κορυφαία πράξη μιās τραγωδίας που οί ρίζες της, όπως ήδη έπισημάναμε, βρίσκονται πολύ μακριά.

Αυτό θα πρέπει να μās κάνει να μελετήσουμε τά πράγματα και να σκεφτούμε πιο ούσιαστικά όσο ακόμα υπάρχει καιρός. Καμιά μικροπολιτική δέν μπορεί να άποτρέψει την πραγματικότητα της τουρκικής παρουσίας. Μόνο ένα άντίρροπο πολιτικό και στρατιωτικό δέος μπορεί να άποτρέψει την πραγματικότητα αυτή.

Μπορεί οί διάφορες ελληνικές πολιτικές κυβερνήσεις να μήν υποστήριζαν ή και να ξεπούλησαν τά διάφορα άλύτρωτα τμήματα, αυτό δέν έχει όμως σχέση με τόν υπόλοιπο ελληνισμό. Οί κρήτες, οί εφτανήσιοι, οί δωδεκανήσιοι ποτέ δέν ταύτισαν την εκάστοτε παροδική πολιτική κυβέρνηση με τό σύνολο του λαού της 'Ελλάδας ή ακόμα με τό ευρύτερο ελληνικό έθνος. *Στό βαθμό που ή πραγματική σοσιαλιστική προοπτική είναι ακόμα πολύ μακριά τό κεφάλαιο μπορεί να μήν έχει πατρίδα αλλά τό προλεταριάτο και ή άγροτιά δυστυχώς έχουν ή ευτυχώς όφείλουν να έχουν. Αυτό φροντίζουν να μās υπενθυμίζουν όχι μόνο οί ήρλανδοί πατριώτες αλλά και οί πολωνοί εργάτες που επανέφεραν τά ξεχασμένα από τό 1882 λόγια του Ένγκελς, που τόνιζε πως «μέχρι να λυθεί τό έθνικό πρόβλημα της πατρίδας τους έχουν όχι μόνο δικαίωμα, αλλά και υποχρέωση να είναι πρώτα απ' όλα έθνικιστές και ύστερα διεθνιστές», στό άμεσο πολιτικό προσκήνιο δίνοντάς τους τό πιο βαθύ πατριωτικό και σοσιαλιστικό περιεχόμενο.*

Θά πρέπει κάποτε λοιπόν να γίνει ένα ξεκαθάρισμα ανάμεσα στα έθνικά σύμβολα και την καπηλεία τους από τή μεριά τών πατριδοκάπηλων, όπως κάποτε θα πρέπει έπίσης να γίνει ένα ξεκαθάρισμα ανάμεσα στό λαθρεμπόριο του διεθνισμού και τόν διεθνισμό τόν ίδιο.

Είναι έθνικά άπαράδεκτο να ταυτίζεται ό ελληνικός λαός, οί «πουστοκαλαμαράδες» με τή χούντα που του έπιβλήθηκε με τή βία και ή όποια ευθύνεται για την άποσυρση της ελληνικής μεραρχίας τό '67 και τή στρατιωτική άποδυνάμωση και προδοσία του νησιού. Γιατί ή ύπαρξη και μόνο στιβαρής στρατιωτικής παρουσίας φρονώ ότι θα έκανε τούς τούρκους να σκεφτούν πολύ να πραγματοποιήσουν τή στρατιωτική τους έπιδρομή.

'Αγαπητοί συμπατριώτες

Τό κυπριακό πρόβλημα βρίσκεται σ' ένα εξαιρετικά κρίσιμο σημείο. *Η προοπτική*

της ολοκληρωτικής κατοχής και εξαφάνισης του κυπριακού ελληνισμού δεν έχει καθόλου άπομακρυνθεί.

Απέναντι σ' αυτή την σχεδόν αδιαπέραστα απογοητευτική πραγματικότητα, η συγκρότηση μιας άλλης έλπιδοφόρας προοπτικής παίρνει τη μορφή ενός εξαιρετικά δύσκολου και πολυσύνθετου καθήκοντος. Δύσκολου, γιατί οι αγώνες του λαού μας στο νησί έχουν στην καθημερινή πραχτική τους διασπασθεί σε αγώνες οικονομικούς και αγώνες εθνικούς. Πολυσύνθετου και δύσκολου γιατί πρέπει ν' αντιπαραθέσεις στην μικροαστική δημοκρατία την πεποίθηση ότι ένας αγώνας για την επιστροφή των προσφύγων και τό διώξιμο των τουρκικών επιδρομέων είναι αδιέξοδος αν δεν ταυτιστεί με τον στρατηγικό στόχο του δικαιώματος για την αυτοδιάθεση και τον καθορισμό της τύχης του λαού από αυτόν τον ίδιο.

Η σημερινή εθνική αλλά και ταξική πραγματικότητα βρίσκεται, αν θέλουμε νά 'μαστε είλικρινείς σε ένα εξαιρετικά επικίνδυνο και λεπτό σημείο.

Γιατί, λ.χ. μέ τά σημερινά δεδομένα, αν επιμένουμε νά θεωρούμε σάν απαραίτητη προϋπόθεση της ύπαρξης μιας τάξης, τη δυνατότητα της αυτόνομης πολιτικής της έκφρασης, ή διαπίστωση για την εργατική μας τάξη στην Κύπρο άγγίζει τά όρια του τραγικού.

Πώς θ' αντιπαρατάξεις στο μικροαστό την εικόνα μιας άλλης προοπτικής όταν ή τάξη πρότυπο της προοπτικής αυτής έχει γίνει ο στυλοβάτης του μικροαστισμού και της άποεθνικοποίησης; Όταν ή δύναμη πιό συνεπής και επαναστατική τάξη αυτής της εκμεταλλευτικής κοινωνίας, βουλιάζει ή ίδια στο μικροαστισμό, υιοθετώντας τά έγωιστικά πρότυπα των βραχύχρονων καλύτερων υλικών συνθηκών, αδυνατώντας νά δει τά συνολικά και ουσιαστικά μέχρι θανάτου εθνικά και κοινωνικά της προβλήματα.

Ο ύποτονισμός μέχρι εξουδετέρωσης των στρατηγικών συμφερόντων της εργατικής τάξης κι όλων των καταπιεζόμενων τάξεων και ή συντριπτική κυριαρχία του κυνηγιού της καθημερινής απόλαυσης και μικροευκαιρίας, ή άπαλλοτρίωση της εθνικής και κοινωνικής ταυτότητας για ένα κομμάτι βρώμικο ψωμί: νά ποιό είναι τό κυπριακό πρόβλημα στο έσωτερικό του.

Όμως όπως και παραπάνω τόνισα τό κυπριακό δεν είναι κατά τη γνώμη μου ούτε ένα διεθνές, ούτε ένα άπλά έσωτερικό πρόβλημα των δύο κοινοτήτων ή της άστικής και εργατικής τάξης όπως όρισμένοι φαντάζονται. Τό κυπριακό είναι πάνω άπ' όλα τό ύπ' αριθμ. 1 έλληνικό εθνικό πρόβλημα. Γι' αυτό και είναι άπόλυτα άναγκαίο νά άφυπνισθούν οι έλληνικές πατριωτικές και δημοκρατικές δυνάμεις για νά άποτρέψουν την επανάληψη όσων συμβήκανε στο παρελθόν. Γι' αυτό είναι άπόλυτα άναγκαίο πιό πολύ άπ' όλες τίς κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις νά άφυπνισθούν οι δυνάμεις εκείνες πού συνδέουν τον άγώνα τους και μέ την ευρύτερη και καθολικότερη προοπτική για την άλλη κοινωνία πού άρνιέται την «πραγματικότητα» της μισθωτής σκλαβιάς και της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο.

Πρέπει κάποτε νά αντίληφθούμε ποιόι είναι οι άντικειμενικοί σκοποί της Τουρκίας και των άγγλοαμερικάνων. Πρέπει νά συναδητοποιήσουμε ότι μέ τη μέθοδο του σαλαμιού ή Τουρκία επιδιώκει την ολοκληρωτική τουρκοποίηση του νησιού.

Ότι άργά και μεθοδικά προετοιμάζει για τούς έλληνοκύπριους αυτά πού έκανε στους πόντιους, τούς συμυριούς, τούς κωνσταντινοπολίτες, αυτά πού κάνει σήμερα στους κούρδους και τούς αρμένιους, κι ότι οι προστάτες δεν έκαναν, δεν κάνουν και δεν πρόκειται νά κάνουν τίποτα για νά την άποτρέψουν.

Τό μοναδικό πρόβλημα πού σήμερα μπαίνει εἶναι αὐτό τῆς ἐθνικῆς ἐπιβίωσης. Πρόβλημα ἄρρηκτα συνδεδεμένο μέ τόν κοινό, ἐνιαῖο ἀγώνα γιά τό διώξιμο τῶν στρατευμάτων κατοχῆς καί τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐδαφικῆς καί πληθυσμιακῆς κατάστασης στήν πρὶν τήν εἰσβολή πραγματικότητα μέ πλήρη καί ὀριστική πιά κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων τῆς τούρκικης μειονότητας τοῦ νησιοῦ.

Ἡ ὑπόθεση τῆς Κύπρου εἶναι ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου καί γιά τά δέκα ἑκατομμύρια Ἕλληνες. Γιατί δταν τό ἓνα χέρι μας κοπεῖ, πονεῖ καί ἀκρωτηριάζεται ὁλο μας τό σῶμα. Στήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί τήν Κύπρο ὅλα εἴμαστε ἑτοιμοί νά τά «ἑλληνοποιήσουμε» καί «ἐθνικοποιήσουμε», ἐκτός ἀπό τό κυπριακό πού «καταφέραμε» νά τό διεθνοποιήσουμε.

Εἰλικρινά, μέ πιάνει ἀπελπισία νά σκέφτομαι ὅτι δίπλα στή Νέα Σμύρνη, τή Νέα Φιλαδέλφεια καί τίς ἄλλες προσφυγικές συνοικίες τῆς Ἀθήνας, μπορεῖ νά προστεθοῦν καί ἡ Νέα Πάφος, ἡ Νέα Ἀμόχωστος, ἡ Νέα Λεμεσός καί ἡ Νέα Λευκωσία. Τότε ὁμως θά ᾖναι πολύ ἀργά γιά ὅλους μας.

Σᾶς εὐχαριστῶ.